

LIETUVOS UNIVERSITETŲ STUDENTŲ DVASINIAI POREIKIAI

Išvadas

Žmogaus dvasingumo ugdymo uždavinys Lietuvoje realiai aktualizuotas 1988 m., nepriklausomybės išvakarėse, kai krašto mokslininkai, įkvėpti Sąjūdžio idėjų, atsigrėžė į žmogų kaip dvasinę būtybę, pasisakė prieš totalitarinės valstybės švietimo institucijų reglamentuojamą funkcinį ugdymą. Apie tokio ugdymo rezultatus, menką mokyklos dalyvavimą skleidžiant nacionalinę kultūrą tada savo pranešime „Žinijos“ draugijos konferencijoje kalbėjo M. Lukšienė. Ji konstatavo, kad tarybiniais metais tik apie 25 proc. ugdymo turinio siejosi su nacionaline kultūra, likusioji jo dalis buvo paremta svetima kultūra. Be to, mokykloje mokiniams buvo diegiama valstybę kaip nekintama socialinė vertybė, tačiau teoriškai ta valstybė buvo orientuota į daugianacionalinį dvasinį gyvenimą; mokykla orientavo ne į žmogų kaip nekintamą vertybę, o į jį visai subordinuojančią valstybę. Tokio ugdymo rezultatas akivaizdus: XX a. pabaigoje tautos žmonėms būdingas susvetimėjimas, pasitenkinimas slydimu paviršiumi, fasadiškumu, kultūros nomadiškumas, sąitų su savo tradicijomis nutrūkimas, absoliutus istorinio mąstymo sunykimas, empiriškas sąmonės susiskaldymas – profesinis uždarumas [14, p. 131]. M. Lukšienė, sutelkusi mokslininkų grupę, metė iššūkį tautos gyvasčiai pavojingam ugdymo turiniui – parengė Lietuvos TSR bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos koncepciją, kurioje pabrėžiama, jog tauta, kaip ir žmogus, neturintis dvasinio pasaulio, žūsta, todėl *būtina žmogaus, kaip savaiminės vertybės, ir kultūros, kaip realybės, sąveika*. Mokyklai buvo išskelti du esminiai uždaviniai:

- rengti jaunąją kartą taip, kad ji suprastų dvasinį gyvenimą ir gebėtų jį perimti bei tęsti, t. y. kurti;
- kad būtų išspręstas pirmasis uždavinys, mokykla turi dalyvauti nacionalinėje kultūroje kaip tos kultūros narys [13].

Per penkiolika nepriklausomybės metų Lietuvos mokslininkai turėjo sąlygas vaduotis iš sovietinio mąstymo būdo, savarankiškai spręsti ir nuspręsti, kūrybiškai interpretuoti įvairius mokslo, tarp jų ir ugdymo, reiškinius, grįžti prie žmogaus prigimties esmės, jos poreikių interpretavimo. Pastaraisiais metais, Lietuvos gyvenime jai įsijungus į Vakarų Europos struktūras, vykstant ypač dideliems pokyčiams, priimant Vakarų pasaulio mūsų valstybei ir jos žmogui mestus iššūkius, žmogaus tapatumo, gyvenimo prasmės, esmės klausimai tampa labai aktualūs. Šiandieninis švietimo turinys kryptingai siejamas su moraline ir pilietine problematika, jame akcentuoti klausimai, kurie reikalauja vertybinio asmens apsispre-

dimu, jo moralinės ir pilietinės pozicijos. Jis teikia besimokantiems demokratinio gyvenimo pagrindus sudarančias vertybes. Realizuojant švietimo turinį ugdoma pagarba tautos ir krašto kultūros tradicijai ir nusiteikimas ją saugoti bei puoselėti. Kartu ugdoma pagarba Europos kultūros tradicijai ir pasaulio kultūrų įvairovei [12, p. 148–149]. Taigi naujausiuose švietimo plėtotės dokumentuose vėl aktualizuojamas uždavinys – padėti dvasinės prigimties žmogui įgyti idealiųjų vertybių.

Dvasingumas yra sudėtingas fenomenas, kurį įvairių mokslo sričių atstovai aiškina pakankamai įvairiai. M. Lukšienės darbuose dvasingumas interpretuojamas kaip kelias aspektis reiškinys. Mokslininkės teigimu, dvasingumas – tai:

- orientacija į vertybes, sudarančias žmogaus esmę, vadinasi, dvasines;
- ne tik vertybių suvokimas, bet ir gebėjimas jas išgyventi, interiorizuoti;
- vertybių poreikis kaip gyvenimo būtinybės pojūtis;
- aktyvus dalyvavimas ne tik išgyvenant vertybes ar priartinant jas prie kitų, nepasiekusių tokio išsivystymo laipsnio, – tai turėtų atlikti kultūros klubai, jaunimo organizacijų vadovai, dėstytojai, mokytojai, dvasininkai ir kt.;
- vertybių kūrimas – jis visur yra ir turi būti [14, p. 131].

Mokslininkė, laikydamasi tokio požiūrio į dvasingumo esmę, siūlo būdus, kaip jį ugdyti:

- mokyklai turi būti būdingas nacionalinis savitumas, t. y. kultūrinis rėmimasis tautos visumos suvokimu ir jo ugdymas;
- žmonių vertybių diegimas pirmiausia per savosios kultūros vertybes;
- žmogaus orientavimas į jį patį, savo vertybinio pasaulio sukūrimą, savo asmenybės autonomijos sukūrimą, tačiau ir suvokimą, kad tas žmogiškąsias vertybes jis gauna, pasiima iš savo tautos, savo aplinkos, jas interiorizuoja, drauge kuria naujas.

L. Jovaiša dvasingumo šaknų ieško tautos, ypač kaimo žmonių santykiuose su kitais žmonėmis, gamta ir antgamčiu. L. Jovaiša pažymi, kad šiuose santykiuose ryški tendencija viską sudvasinti, malonybiniais žodžiais išreikšti, sutaurinti, jautriai išgyventi. Šimtmečiais kurtas lietuviškas sociumas įgijo humanišką ir mistinę vertybę – dvasingumą. Pagonio lietuvio santykiai su tolimu kosmosu ir artimąja gamta, su paukščiais ir gelėmis, bernelio santykiai su žirgeliu, mergelės su berneliu, vaikų su tėveliais yra paženklinti mistika ir dvasingumu. Tai atsispin-

di folklore, papročiuose, religinėse apeigose, kasdiename gyvenime. Visa tai švelnios sielos apraiškos, tikroji tautiškumo saviraiška. Jautrus santykis su aplinka apibūdina lietuvių dvasingumą [7, p. 82]. Atskleidamas dvasingumo esmę, mokslininkas pažymi, jog dvasingumas – tai nuolatinė būseną, kai pasaulis, gyvenimas ir žmonės, darbai, santykiai ir pareigos vertinami aukščiausiais vidiniais matais, kuriuos žmogui suteikė protingoji ir emocionalioji jo prigimtis, skatinanti teisingai ir sąžiningai gyventi. „Dvasingumas – tai vertybinis sąmonės pirmumas prieš biologinius ar materialius poreikius, tai gyvenimas, remiantis tiesos, gėrio, ir grožio šventumu, tai prasmnio sąlyčio su pasauliu ir metapasaliu išgyvenimas“ [7, p. 188]. Taigi dvasingumas glūdi žmogaus prigimtyje. Ne vienoje savo knygoje mokslininkas atskleidžia, kad žmogaus prigimtis yra dvasinė [7, p. 186–189; 5, p. 16]. Todėl kalbėti apie žmogaus dvasingumą ypač tikslinga.

L. Jovaišos koncepcijoje dvasinis auklėjimas grindžiamas dvasinėmis vertybėmis. Tai, autoriaus teigimu, esančios pažinimo, nacijos gyvenimo ir asmenybės vertybės, kurios išplaukia iš galimos tobulumo sampratos. Gyvenimas remiantis idealinėmis vertybėmis ir yra dvasingumas. Jo pradžia – dorovė, pastarosios pradžia – švelnumas ir meilė. Meilė turi būti kiekvieno dorovinio elgesio motyvas [6, p. 138]. Drauge mokslininkas pažymi, jog idealybė suprantama įvairiai: vieniems ji sutampa su pasaulietinės kultūros vertybėmis (mokslu žiniomis, meno kūriniais, moralės principais); kitiems su klasikinio humanizmo idėjomis („žmogus – visų daiktų matas“, gimtosios kalbos, tautos istorijos ir papročių prioritetu); trečiams – su socialinėmis gėrybėmis (žmogaus santykių harmonija, lygybė, teisingumas, gailėstingumas); dar kitiems – su aukščiausiu gėriu – Dievu [7, p. 186].

XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje sistemingus, ilgalaikius empirinius bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos mokinių dvasingumo ugdymo tyrimus atliko ne vienas Lietuvos mokslininkas. Paauglių dvasingumą kaip pedagoginį reiškinį įvertino E. Martišauskienė [15]. Monografijoje „Paauglių dvasingumas kaip pedagoginis reiškinys“ (2004) mokslininkė atkreipė dėmesį į tai, kad pastaraisiais metais ryškėja tendencija dvasingumą interpretuoti kaip tarpdisciplininį fenomeną. Tai trukdo susidaryti visapusiškesnę jo sampratą. Remdamasi savo tyrimų duomenimis, mokslininkė pažymi, kad palyginus sisteminės analizės duomenis, dvasingumą galima apibrėžti kaip dvasinio prado sklaidą, pasireiškiančią per autentiškus asmens santykius su pasauliu, grindžiamus aukščiausiomis vertybėmis ir apimančius visas prigimtines žmogaus galias. Priėmus tokią dvasingumo sampratą, prioritetinė vertybių atranka ir jų internalizacija tampa asmenybės raidos pamatu. Be to, suteikus vertybių internalizacijai prioritetinės paradigmos statusą ir nusakius paauglių dvasingumo raiš-

kos ir ugdymo galimybes, kyla dvasinių vertybių turinio modeliavimo problema [15, p. 184].

Auklėjimo teoriją vyresniųjų mokinių dvasinės brandos tyrimo rezultatais praturtino V. Aramavičiūtė [1]. Problemą mokslininkė sprendžia vadovaudamasi integralumo principu visuotinės pedagogikos pasiekimų kontekste. Ji ryškina auklėjimo kaip esminės ugdymo funkcijos esmę, akcentuoja auklėjimo aktualumą ir jį pagrindžiančius veiksnius – iš jų išskiria veiksnus, labiausiai susijusius su vertybių krize ir mikroaplinkos bei makroaplinkos kaitos paradigmos. Auklėjimo paskirčiai nusakyti pasirenkamas brandžios asmenybės kriterijus. Didelį dėmesį autorė skiria auklėjimo kryptingumo ir tikslingumo šaltiniams bei ištakoms. V. Aramavičiūtė konstatuoja, jog šiandien pasaulyje, remiantis įvairiomis filosofinėmis koncepcijomis apie žmogaus esmę, ugdymo tikslai nusakomi skirtingai. Tačiau, jos nuomone, šiandieniniame sociokultūriniame kontekste perspektyviausias orientyras – idealizmo, neotomizmo ir personalizmo koncepcijos, priskiriamos klasiškai ugdymo paradigmai, taip pat egzistencializmo ir humanizmo koncepcijos, priskiriamos laisvojo ugdymo paradigmai. Šių koncepcijų sekėjai kreipia dėmesį į dvasiškai turtingą asmenybę kaip svarbiausią auklėjimo tikslą. Nepaisant to, kad šių kryptų atstovai akcentuoja šiek tiek skirtingas dvasingumo sampratas, galutinį auklėjimo tikslą jie sieja su asmens dvasingumo ugdymu [15, p. 259]. Taigi mokslininkė pagrindžia, kad dvasingumo ugdymas yra perspektyvus auklėjimo tikslas, o dvasingumą apibrėžia „kaip adekvatų asmens santykį su pasauliu, grindžiamą aukščiausiomis vertybėmis ir išreiškiantį jį kaip asmenybę“ [15, p. 260].

Laikydamosi tokios dvasingumo sampratos, mokslininkė teigia, jog asmenybės dvasingumo raidos pamatu tampa vertybių internalizacija. Šis pamatas lemia dvasingumo lygmenį ir jo raiškos pobūdį. Mokslininkė pažymi, kad su tuo siejasi ir dvasinių vertybių atrankos bei hierarchijos problema, kuri reikalauja išskirti gėrio, grožio, tiesos ir šventumo vertybes bei jas įtraukti į dvasingumo turinį. Vertybės funkcionuoja kognityviniu, emociniu ir elgesio lygmenimis, kuriems mokslininkė siūlo taikyti šiuos vertinimo kriterijus: asmens požiūrio į vertybes pozityvumą, pagrįstumą, vertybių išgyvenimų kryptingumą bei ištakas, konkrečių veiksmų stabilumą. Taigi, kaip nurodo autorė, vyresniame mokykliniame amžiuje svarbiausias tikslas – padėti mokiniams internalizuoti vertybes ir susikurti jomis grindžiamą adekvatūs santykius su pasauliu.

Filosofiniu, teologiniu atžvilgiu dvasingumo problemą nagrinėjo D. Verbylaitė [21, p. 46–50]. Ji išskyrė šias conceptualias idėjas:

- tik žmogaus siela yra dvasinės prigimties, o pati dvasia yra Dievo įkvėpta žmogui. Tad žmogaus siela yra dvasinė forma, kuri išlaiko savo tapatybę ir egzistenciją net nutraukus ryšius su kūnu;

- žmogaus dvasingumas visų pirma apibrėžiamas kaip žmogaus gebėjimas susieti save su transcendencija (Dievu) ir užmegzti su juo santykį;
- žmogaus dvasingumas esant santykiui asmuo–asmuo yra vienintelis, realizuojantis tikrąjį žmogaus buvimą, atveriantį kelią į aukščiausias vertybes ir Kito (Dievo) egzistavimą;
- žmogaus dvasingumas pasireiškia kaip santykis su daiktais, kūrinija, visata. Santykio pagrindą sudaro dvasinės vertybės, jų sklaida;
- dvasingumas reiškiasi žmoguje trimis formomis: a) Absoliuto troškimu, graikų vadinama *eros*; b) veikla, įgyvendinančia Absoliuto troškimą; c) žmogaus atsišvėrimą absoliučiai realybei (Dievui) leidžiant jai viešpatauti, būti, įveikti. Šie dvasiniai aspektai jungia žmoguje esantį dvasinį pradą su Absoliučia Dvasia;
- ugdant dvasingumą, tikslinga atkreipti dėmesį į filosofines kryptis, pripažįstančias vientisą dvasingumo sampratą. Iš jų išskirtinos idealizmas, realizmas, netotimizmas, egzistencinis fenomenalizmas, personalizmas [21, p. 46–51]

Publikacijas vaikų dvasingumo ugdymo įvairiais aspektais paskelbė L. Kuzmickaitė [11], Ant. Goštautas ir Al. Goštautas [3], V. Ivanauskienė [4], A. Juodaitytė [8], Z. Rinkevičius [18]. Akademinio jaunimo santykį su dvasinėmis vertybėmis tyrė V. Šernas [19], E. Karaliūtė [9], E. Bačinskienė ir B. Galdikienė [2], O. Tijūnėlienė [20]. Dvasingumo idėjų sklaidos visuomenėje problemą svarstė R. Matusevičienė ir B. Girdauskienė [16].

Jeigu bendrojo lavinimo mokyklos mokinių, jaunesnių ir vyresnių, dvasingumo ugdymo klausimai tyrinėti išsamiai ir išryškintos jų tobulinimo galimybės bei priemonės, tai pavieniai tyrimai neatskleidžia akademinio jaunimo tikrosios dvasingumo ugdymo(si) būklės. Nėra mokliškai pagrįstų tyrimo duomenų, koks studijuojančiųjų santykis su dvasingumu kaip dorybe.

Tad šio empirinio žvalgomojo tyrimo **objektu** pasirinktas akademinio jaunimo santykis su dvasingumu kaip vertybe.

Tyrimo **tikslas** – atskleisti akademinio jaunimo santykį su dvasingumo vertybe.

Uždaviniai:

1. Aptarti dvasingumo esmės interpretaciją mokslinėje literatūroje.
2. Patyrinėti akademinio jaunimo požiūrį į dvasingumo vertybę.

Metodai: analizės, aprašymo, abstrahavimo, anketaavimo, sisteminimo.

Metodologija

K. Kardelis (1997) teigia, jog socialiniuose moksluose statistiniai dydžiai patys savaime nieko neįrodo, bet tyrėjas juos naudoja savo loginių samprotavimų procese, siekdamas apibūdinti tyrimo dalyvius ir parodyti išvadas apie populiacijas [10, p. 270–276].

V. Merkys (1999) pažymi, kad tyrimo dalyviams dažniausiai pateikiamas ne vienas, bet keli konstrukto klausimai, kurie vėliau interpretuojami pagal testavimo teorijos mokymą [17, p. 26–29]

Šiame tyrime *diagnostiniu objektu* pasirinkti *LU I kurso studentų dvasiniai poreikiai*.

Tyrimo laikas ir vieta. Tyrimas atliktas 2004 m. Klaipėdos universitete, Kauno technologijos universitete, Vilniaus pedagoginiame universitete.

Tyrimo tipas – kiekybinis.

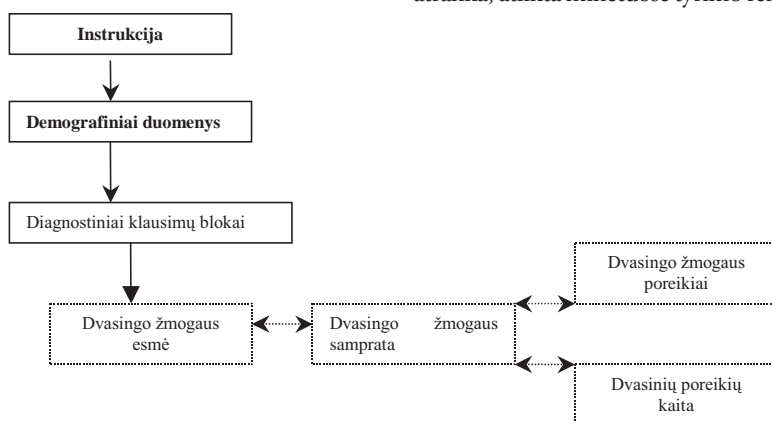
Tyrimo analizės vienetai – individai.

Teorinė populiacija – studentai.

Tikroji tyrimo populiacija – Klaipėdos universiteto, Kauno technologijos universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto I kurso studentai.

Atrankos kriterijai. Klaipėdos universiteto, Kauno technologijos universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto I kurso studentų sąrašai, iš kurių buvo atrinkta 350 studentų.

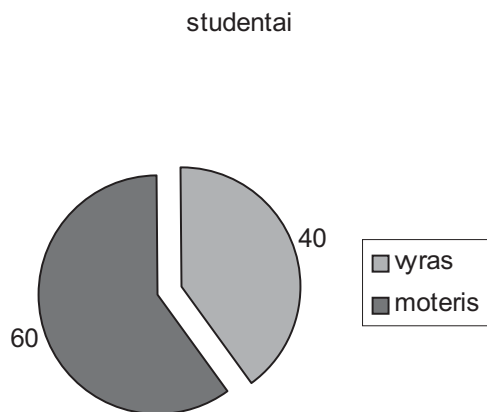
Tyrimo atranka ir imtis. Tyrime naudota sisteminė atranka, atlikta minėtuose tyrimo rėmuose.

1 pav. Tyrimo schema

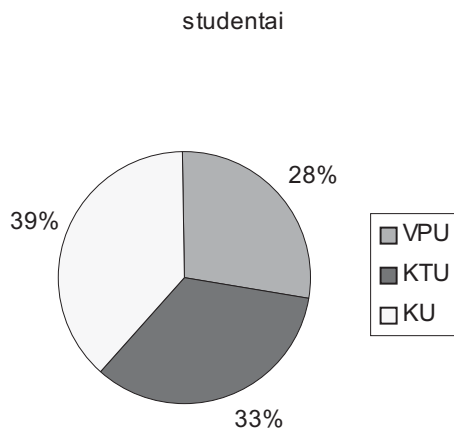
Tyrimo dalyvių apibūdinimas

Tyrimo dalyvavo 40 proc. vyrų ir 60 proc. moterų (žr. 2 pav.).

2 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį

Tyrimo dalyvavo 39 proc. Klaipėdos universiteto, 33 proc. Kauno technologijos universiteto, 26 proc. Vilniaus pedagoginio universiteto studentų (žr. 3 pav.).

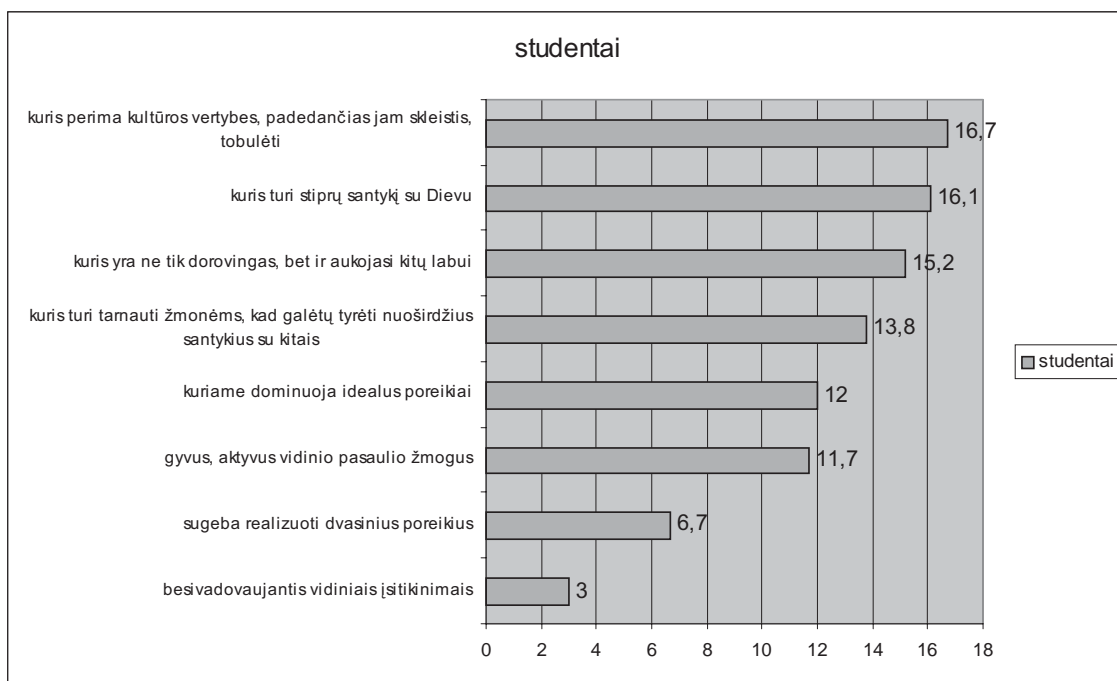
3 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal universitetus

Studentų santykis su dvasingumo vertybe

Pirmuoju klausimu, užduotu tyrimo dalyviams, norėta sužinoti, kaip jie supranta, kas yra dvasingas žmogus. Studentų atsakymų, tiksliai arba mažiau tiksliai apibūdinantys dvasingo žmogaus esmę, variantai pateikti žodine ir skaitmenine raiška (žr. 4 pav.).

Respondentų atsakymai pakankamai diferencijuoti. Vyrauja tokie, kurių turinys artimas mokslinėje literatū-

roje teikiamai dvasingumo sampratai, t. y. dvasingas žmogus toks, kuris perima kultūros vertybes, padedančias jam skleisti (16,7 proc.). Panaši studentų dalis, matyt, išpažįsta transcendentines vertybes, todėl dvasingo žmogaus esmę nusakančiu bruožu laiko stiprų santykį su Dievu (16,1 proc.). Šiek tiek mažiau studentų įsitikinę, kad dvasingas žmogus yra ne tik dorovingas, bet ir aukojasi kitų labui (15,2 proc.). Taigi respondentų atsaky-

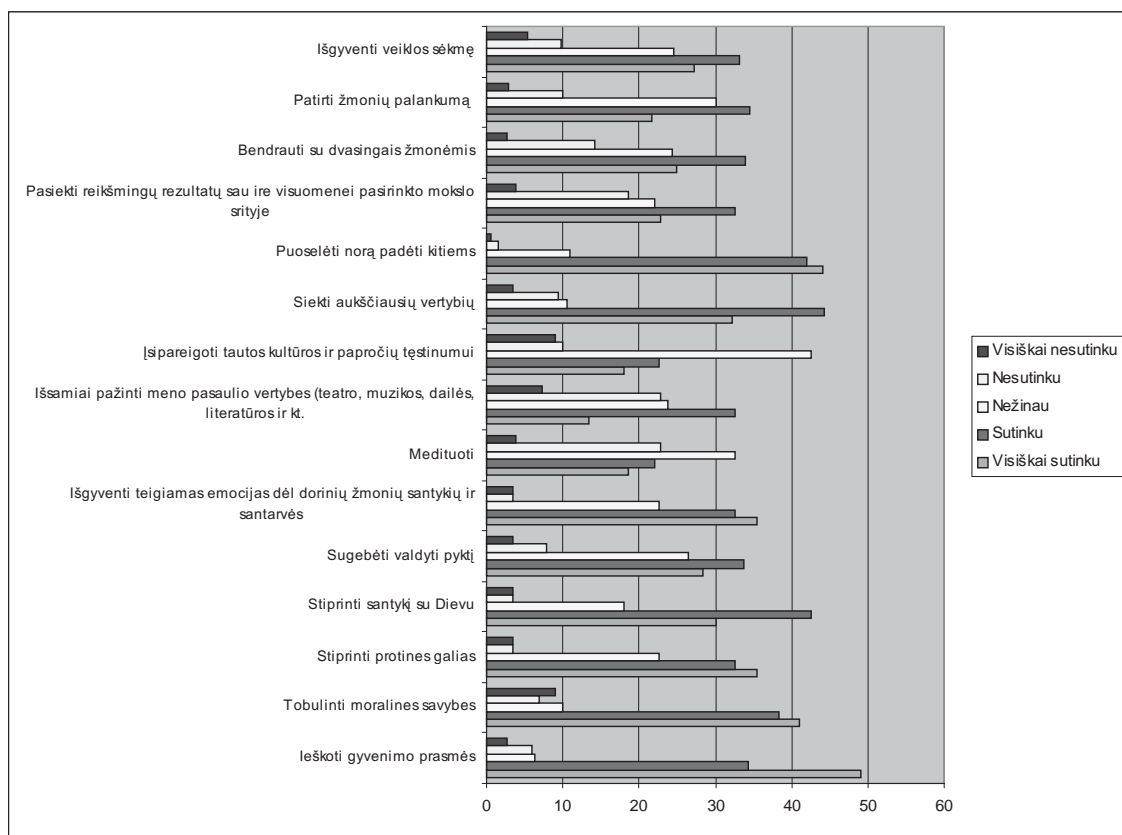
4 pav. Dvasingo žmogaus esmė

mai iš tiesų siejasi su dorovingo žmogaus esme, t. y. gyvenančio ir besielgiančio pagal idealiąsias vertybes, praktikuojančio jas ir drauge gyvenančio ne tik sau, bet ir kitiems, esantiems arčiau arba toliau. 13,8 proc. studentų įsitikinę, kad esminis dvasingo žmogaus bruožas yra tarnavimas kitiems. Jų nuomone, dvasingame žmoguje turi vyrėti socialiniai poreikiai. Šiek tiek daugiau negu dešimtadalis studijuojančiųjų mano, kad dvasingame žmoguje turi dominuoti idealūs poreikiai (12,0 proc.). Panaši dalis studentų dvasingu laiko gyvo, aktyvaus vidinio pasaulio žmogų (11,7 proc.). Nedaugelis įsitikinę, jog

dvasingas yra tas, kuris ne tik turi susikūręs tokio žmogaus idealą, bet ir sugeba realizuoti dvasinius poreikius (6,7 proc.). Mažiausiai studentų teigia, kad dvasingas žmogus vadovaujasi vidiniais įsitikinimais. (3 proc.).

Taigi studentai rinkosi įvairius atsakymų variantus, išsamiau arba mažiau išsamiai atskleidžiančius dvasingo žmogaus esmę. Dominuojantys atsakymai siejasi su vertybių perėmimu, gyvenimu jomis ir dorovingumo raiška.

Atsakymai į klausimą apie dvasingo žmogaus poreikius padėjo atskleisti visybiškesnę respondentų požiūrį į dvasingo žmogaus esmę (žr. 5 pav.)

5 pav. Dvasingo žmogaus poreikiai (studentų vertinimu)

Poreikį ieškoti gyvenimo prasmės didžioji dalis respondentų laiko dvasingo žmogaus poreikiu: su tokiu teiginiu sutinka 33,4 proc. ir visiškai sutinka – 49,1 proc. Nedidelė dalis nežino (6,3 proc.); nesutinka 6,0 proc. ir visiškai nesutinka 2,6 proc. Šiems tyrimo dalyviams galbūt nebuvo padėta palankiausiame amžiaus tarpsnyje – paauglystėje kurti savo gyvenimo idealą arba jie taip teigia dėl kitų priežasčių.

Poreikį **tobulinti moralines savybes** keturi penktadaliai respondentų interpretuoja kaip dvasingo žmogaus poreikį: su teiginiu sutinka 38,2 proc., visiškai sutinka – 41,1 proc. Dešimtadalis būsimųjų universitetinio išsila-

vinimo specialistų abejoja, ar tikslinga tobulinti moralines žmogaus savybes. Tai leidžia teigti, jog jie mažai žino apie dvasingo žmogaus prigimtį.

Ar dvasingo žmogaus poreikiu galima laikyti poreikį **stiprinti protines galias**, daugiau nei penktadalis respondentų nesugebėjo atsakyti (22,6 proc.); sutiko – 32,6 proc. ir visiškai sutiko – 35,4 proc., t. y. didžioji dauguma pripažįsta, kad dvasingam žmogui būtina turėti išlavintas intelektualines galias.

Pasisakančiųjų už tai, kad dvasingo žmogaus poreikis yra **stiprinti santykį su Dievu**, lyginant su anksčiau minėtais pasirinkimais, beveik toks pat: sutinka –

42,6 proc. ir visiškai sutinka – 30 proc. Nežinančiųjų atsakymo – beveik penktadalis (18 proc.).

Susipažinus su tyrimo dalyvių pasirinktais teiginiais, ar *gebėti valdyti pyktį* yra dvasingo žmogaus poreikis, teigtina, jog lyginant su kitų poreikių aiškinimu, ryškėja tendencija nepritari: visiškai nesutinka, kad dvasingas žmogus turėtų valdyti pyktį – 3,5 proc.; nesutinka – 7,9 proc.; nežino – 26,4 proc. Sutinkančiųjų – 33,7 proc. ir visiškai sutinkančių – 28,4 proc.

Kad dvasingas žmogus turi poreikį *išgyventi teigiamas emocijas dėl dorinių žmonių santykių ir santarvės*, pasisako didžioji studentų dauguma: visiškai sutinka – 36 proc., sutinka – 33 proc.. Neturi nuomonės – 23 proc. respondentų. Likusieji nepritaria.

Visiškai nesutinka (3,8 proc.), nesutinka (22,9 proc.) ir nežino (27,3 proc.), ar meditavimas yra dvasingo žmogaus poreikis. Mažesnę pusę sudaro sutinkantieji (22,1 proc.) ir visiškai sutinkantieji (18,5 proc.). Atsakymai liudija, kad jauni žmonės tikriausia dėl įvairiausių priežasčių labai mažai laiko skiria (arba visiškai neskiria) savo išgyvenimų analizei, susikaupimui, mąstymo maksimumui pasiekti.

Mažesnę visų tyrimo dalyvių dalis sutinka (32,6 proc.) ir visiškai sutinka (13,5 proc.), kad dvasingas žmogus turi poreikį *pažinti meno pasaulio vertybes*. Didesnė dalis turi kitokią nuomonę: nežino – 23,8 proc., nesutinka – 22,9 proc., visiškai nesutinka – 7,3 proc.

Daug tyrimo dalyvių neturi nuomonės, ar dvasingas žmogus turi *įsipareigoti tautos kultūros ir papročių tęstinumui* – 43 proc. Beveik tokia pati dalis šį poreikį laiko dvasingo žmogaus poreikiu: sutinka – 22 proc., visiškai sutinka – 18 proc. Nesutinka – 10 proc., visiškai nesutinka – 6 proc.

Respondentų, pasirinkusiųjų teiginius, patvirtinančius, kad *aukščiausių vertybių siekimas* yra dvasingo žmogaus poreikis yra didžioji dauguma: sutinka su teiginiu – 44,3 proc.; visiškai sutinka – 32,3 proc. Dar nemažai neturinčių nuomonės – 10,6 proc.; nesutinka su teiginiu – 9,4 proc. ir visiškai nesutinka – 3,5 proc.

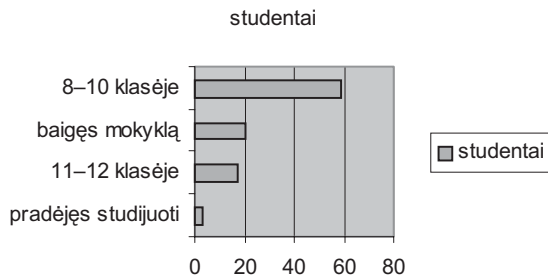
Atsiskleidė tyrimo dalyvių nuostata, kad dvasingas žmogus turėtų *puoselėti norą padėti kitiems*: visiškai sutinka – 41,9 proc.; sutinka – 41,9 proc. Trečdalis nepritaria: nežino – 21,7 proc., nesutinka – 58,2 proc., visiškai nesutinka – 0,9 proc.

Savitai diferencijavosi tyrimo dalyvių pasirenkami teiginiai dėl dvasingo žmogaus poreikio *bendrauti su dvasingais žmonėmis*: visiškai sutinka – 24,9 proc., sutinka – 34,0 proc. Ketvirtadalis – neturi nuomonės (24,3 proc.), nesutinkančiųjų – 14,1 proc. ir visiškai nesutinkančių – 2,6 proc. Rinkdamiesi teiginius apie dvasingo žmogaus poreikį *patirti žmonių palankumą*, pusė studentų liudija savo pritarimą: sutinka – 34,6 proc.; visiškai sutinka – 21,7 proc. Trečdalis neturi nuomonės; yra nesutinkančių – 10 proc. ir visiškai nesutinkančių – 20,9 proc.

Ar dvasingiems žmonėms būdingas poreikis *išgyventi sėkmę*, neturi nuomonės ketvirtadalis studentų. Nesutinka, kad tokį poreikį turi dvasingi žmonės – 9,7 proc. ir visiškai nesutinka – 5,3 proc. Didesnė pusė rinkosi pritariančius teiginius: sutinka – 33,1 proc.; visiškai sutinka – 27,3 proc.

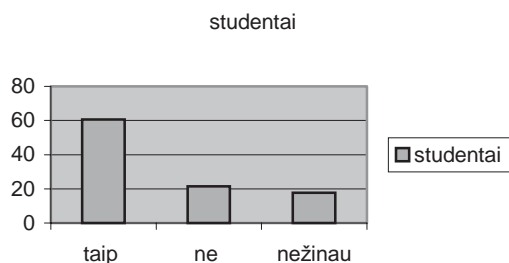
Patvirtindami, kad dvasingi žmonės turi vienokius ar kitokius poreikius, daugiau nei pusė tyrimo dalyvių iš esmės pritarė visiems teiginiais, kuriais įvardijami poreikiai. Tačiau intervalas tarp poreikių pripažinimo procentinės raiškos ryškus. Išskirtini šie respondentų pripažinti dvasingo žmogaus poreikiai: padėti kitiems – 87,1 proc.; ieškoti gyvenimo prasmės – 84,7 proc.; tobulinti moralines savybes – 81,5 proc. Atkreiptinas dėmesys į procentinę raišką ir kitų poreikių atžvilgiu: siekti aukščiausių vertybių – 76,6 proc.; stiprinti santykių su Dievu – 74,5 proc. Mažiau negu pusė studentų dvasingo žmogaus poreikiais laiko meno vertybių pažinimą (46,1 proc.) ir meditavimą (40,6 proc.); įsipareigojimą tautos kultūros ir papročių tęstinumui (38 proc.).

Siekiant atskleisti respondentų dvasinių poreikių pajautimo momentą, pagrindiniu atsakymų kriterijumi buvo pasiūlyti mokymosi etapai (žr. 6 pav.).

6 pav. Dvasinių poreikių pajautimo momentas

Kad turi dvasinių poreikių, studentai pajuto įvairiais amžiaus tarpsniais ir įvairiuose mokymosi etapuose. Dėsninga, jog daugiau negu pusė tai suvokė būtent paauglystėje, psichologiniu požiūriu palankiausiame amžiaus

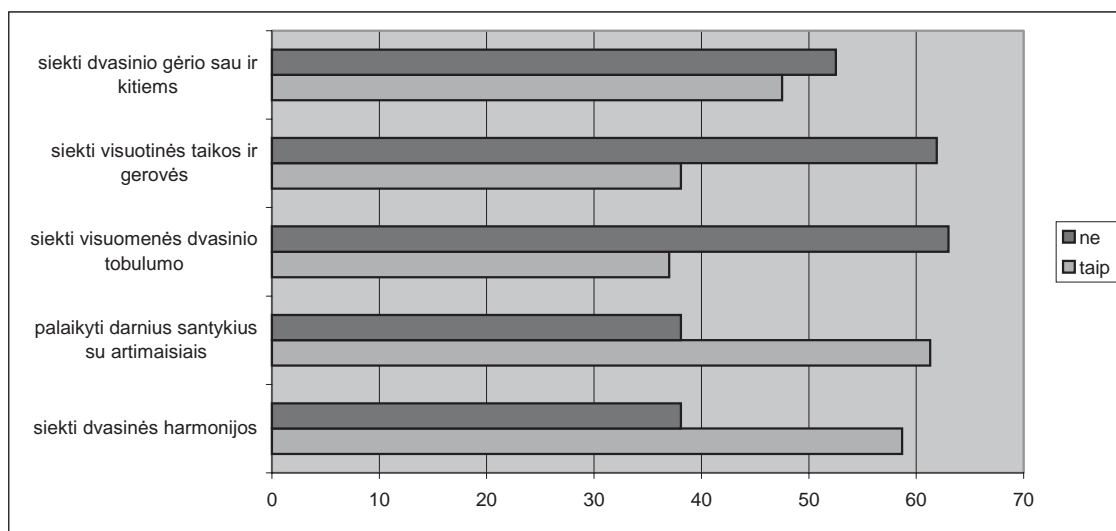
7 pav. Studentų dvasinių poreikių kaita

tarpsnyje gyvenimo idealui formuotis, t. y. 8–10 klasėse (58,9 proc.). Ankstyvojoje jaunystėje – 11–12 klasėse tai išgyveno 17 proc. respondentų. Baigę bendrojo lavinimo mokyklas – penktadalis (20,5 proc.). Nedaugelis – pradėję studijuoti universitete (3,5 proc.).

Didžiajai jaunimo daliai dvasiniai poreikiai keitėsi dėl įvairių priežasčių (60,7 proc.). Poreikių kaitos neišgyve-

no 21,4 proc.; 17,6 proc. studentų nežino, ar jų dvasiniai poreikiai keitėsi. Nežinojimą galėjo lemti įvairiausi veiksniai ir menkas savęs pažinimas bei aiškaus gyvenimo idealo neturėjimas.

Į anketos klausimus pateikta informacija liudija, kokius dvasinius poreikius turi Lietuvos universitetų pirmo kurso studentai (žr. 8 pav.).

8 pav. Dvasiniai studentų poreikiai

Tyrimo dalyviai – studentai rinkosi įvairius ir po kelis į uždarus klausimus pateiktų atsakymų variantus. *Siekti dvasinės harmonijos* linkę 58,7 proc. Likusieji studentai to poreikio neturi arba tai jiems neaktualu. Palaikyti *darnius santykius su artimaisiais* nori beveik tokia pat dalis respondentų kaip ir dvasinės harmonijos siekiančiųjų – 61,3 proc. Šis poreikis nėra aktualus 38,1 proc. apklaustųjų. Mažesnei daliai rūpi *dvasinis visuomenės tobulumas* – 37 proc. Visuomenės dvasinis tobulumas neįaudina 63,0 proc. studentų. Tokį patį dėsningumą patvirtina ir atsakymas į klausimą, ar aktualu tyrimo dalyviams *siekti visuotinės taikos ir gerovės*: teiginius apie tokį poreikį patvirtina 38,1 proc. apklaustųjų; tokio poreikio neišgyvena 61,9 proc. Poreikį *siekti dvasinio gėrio sau ir drauge kitiems* turi mažesnę pusę tyrimo dalyvių – 47,5 proc.

Taigi teigtina, jog tuo atveju, kai tyrimo dalyvių dvasiniai poreikiai betarpiškai susiję su jų asmenybe, pvz., siekti dvasinės harmonijos, apie juos konstatuoja didesnę pusę respondentų. Tuo atveju, kai klausimai susiję su tyrimo dalyvių orientacija į visuomenės dvasinio gyvenimo problemas, didesnę dalį apklaustųjų konstatuoja neturį tokių poreikių. Beje, tokiems poreikiams atsiskleisti ir sustiprėti reikšmės gali turėti menka dalyvavimo visuomenės gyvenime patirtis, nes rūpinimasis visuome-

nės dvasiniu tobulumu ir gerove bei tvarka – tai ir savo dvasingumo tobulinimo priemonė ir jo raiška.

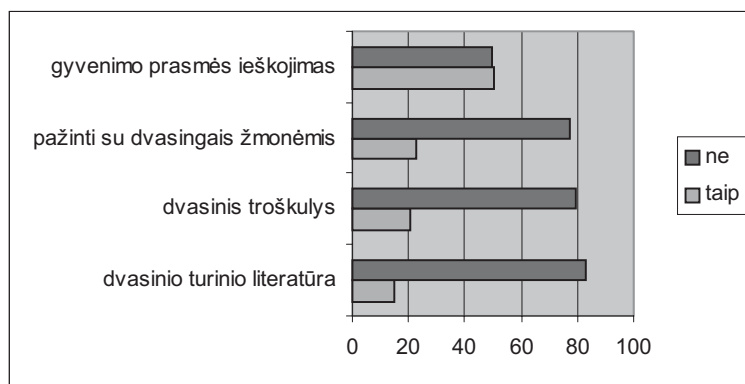
Respondentų dvasinių poreikių kaitai įtakos turėjo įvairūs veiksniai (9 pav.).

Dvasinio turinio literatūra vaidino nedidelį vaidmenį. Tik 14,7 proc. tyrimo dalyvių pripažįsta šio veiksnio vaidmenį. Natūraliai atsiradęs vidinis poreikis – *dvasinis troškulys* taip pat tik penktadaliui studentų buvo tas veiksnys, kuris lėmė poreikių kaitą. *Pažintis su dvasingais žmonėmis* neatliko poreikio stiprinimo vaidmens (22,9 proc.). Didžiausią vaidmenį suvaidino gyvenimo prasmės ieškojimas (50,7 proc.). Kitokių veiksmų, nulėmusių dvasinių poreikių kaitą, studentai neminėjo (22,9 proc.).

Išvados

1. Teorinio tyrimo duomenys parodė, jog įvairių mokslo krypčių atstovai dvasingumą aiškina panašiai, t. y. kaip nei materialiai, nei biologiskai nesuinteresuotą žmogaus santykį su tikrove. Tas santykis motyvuoja jų mąstymą, veiklą ir bendravimą aukščiausiais idealybės matais. Tik idealybė suprantama įvairiau: vieniems ji yra pasaulietinės kultūros vertybės, kitiems sutampa su klasikinio humanizmo idėjomis, tretiems – su socialinėmis gerybėmis, tikintiesiems – su aukščiausiu gėriu – Dievu.

2. Pagrindiniu dvasingo žmogaus kriterijumi studen-

9 pav. Studentų dvasinių poreikių kaitos veiksniai

tai laiko materialiai nesuinteresuoto žmogaus santykį su tikrove. Klasikinio humanizmo idėjas išpažįstantys teigia, jog dvasingas žmogus perima kultūros vertybes, kurios jam pačiam padeda skleistis. Dalis studentų remia nuostatą, jog dvasingumą liudija žmogaus ryšys su Dievu, aktyvus altruizmo, dorovingumo, socialumo reiškimas. Dvasingas ir tas žmogus, kuris realizuoja dvasinius poreikius.

3. Studentų nuomonės dėl dvasinių žmogaus poreikių diferencijavosi. Didžioji dalis pirmiausia akcentavo šiuos: puoselėti norą padėti kitiems, ieškoti gyvenimo prasmės, siekti aukščiausių vertybių, stiprinti ryšį su Dievu; tobulinti moralines savybes, sugebėti valdyti pyktį. Mažesnė dalis pripažįsta, jog dvasingas žmogus turi poreikį medituoti, pažinti meno pasaulio vertybes, stiprinti protines galias, domėtis mokslo pasiekimais, bendrauti su įdomiais žmonėmis, patirti žmonių palankumą, išgyventi sėkmę.

4. Vertindami savo dvasingumą, beveik trečdalis respondentų paliudijo nežiną dvasingumo vertinimo kriterijų. Pusė savo dvasingumu yra patenkinti. Kad turi dvasinių poreikių, tyrimo dalyviai pajuto pakankamai skirtingais savo gyvenimo momentais: 8–10 klasėse – daugiau negu pusė; 11–12 klasėse – beveik penktadalis; baigę vidurines mokyklas – penktadalis; nedidelė dalis – pradėję studijuoti universitete. Dvasiniai poreikiai dėl įvairių priežasčių keitėsi. Pastovius dvasinius poreikius turi apie penktadalis visų tyrimo dalyvių. Beveik ketvirtadalis nežino, nes, matyt, neanalizuoja ir nesusimąsto apie juos. Šiuo metu dominuoja tokie studentų dvasiniai poreikiai: siekti dvasinės harmonijos, palaikyti artimus santykius su artimaisiais, siekti visuomenės dvasinio tobulumo, siekti visuotinės taikos ir gerovės, dvasinio gėrio sau ir kitiems.

Studentų dvasingumo ugdymo(si) problema egzistuoja.

Literatūra

1. Aramavičiūtė V. Auklėjimas ir asmenybės dvasinė branda. – Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
2. Bačinskienė E., Galdikienė B. Akademinio jaunimo kultūrinis-dvasinis ugdymas. Šiuolaikinės kultūrinės dvasinės plėtros problemos. – Kaunas: LŽŪA, 2001, p. 210–212
3. Goštautas A., Goštautas A. Vertybinių orientacijų ryšys su rūkymu ir alkoholio vartojimu paauglystėje // Socialiniai mokslai. Sociologija. – 1996, Nr. 3.
4. Ivanauskienė V. Paauglių vertybinės orientacijos lyties, amžiaus ir šeimos sudėties aspektas // Ugdymo psichologija. – Nr. 2, 2000.
5. Jovaiša L. Apie mūsų būtį. – Vilnius: Agora, 1998.
6. Jovaiša L. Edukologijos įvadas. – Vilnius, 2002.
7. Jovaiša L. Edukologijos pradmenys. – Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001.
8. Juodaitytė A. Vaikystės ir vaiko dvasinių kultūrinių vertybių genezė visuomenėje. Dvasinės vertybės žinių visuomenėje. – Kaunas: Akademiija, 2003, p. 51–54.
9. Karaliūtė A. Dvasinio krikščioniškojo ugdymo(si) prielaidos Lietuvos aukštojoje mokykloje // Acta paedagogica Vilnensia. – Nr. 8, 2001, p. 223–229.
10. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Judex, 2002.
11. Kuzmickaitė L. Vertybinės paauglių orientacijos. – Ethos, Nr. 6 (16), 1991.
12. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. – Vilnius, 2003.
13. Lietuvos TSR bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija // Tarybinis mokytojas. – 1988 m. gruodžio 9 d.
14. Lukšienė M. Jungtys. – Vilnius: Alma littera, 2000.

15. Martišauskienė E. Paauglių dvasingumas kaip pedagoginis reiškinys. – Vilnius: VPU leidykla, 2004.
16. Matusevičienė R., Girdauskienė B. Dvasingumo žadinimas visuomeniniame gyvenime. Dvasinės vertybės žinių visuomenėje. – Kaunas: Akademija, 2003, p. 350–352.
17. Merkys, V. Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys. Šiauliai, 1999.
18. Rinkevičius Z. Dvasinės kultūros ugdymas menų mokykloje. Dvasinės kultūrinės vertybės žinių visuomenėje. – Kaunas: Akademija, 2003, p. 147–150.
19. Šernas V. Individo dvasingumo mokymas – bendras vidurinių ir aukštųjų mokyklų uždavinys // Acta paedagogica Vilnensia. – Nr. 6, 1991, p. 54–59.
20. Tijūnėlienė O. Jaunimo požiūris į dvasingumo ugdymąsi globalinių iššūkių sąlygomis. Dvasinės vertybės žinių visuomenėje. – Kaunas: Akademija, 2003, p. 193–196.
21. Verbylaitė D. Dvasingumo sampratos filosofiniai ir teologiniai aspektai. Dvasinės vertybės žinių visuomenėje. – Kaunas: Akademija, 2003, p. 46–50.

Summary

Ona Tijūnėlienė

SPIRITUAL TURNS OF LITHUANIAN UNIVERSITIES' STUDENTS'

In Lithuania educational objective of human spirit's education was actually brought up-to-date in 1988. It happened on the eve of independence, when scientists of the country, inspired by the ideas of the Movement, turned to a human as a spiritual being, preached down functional education, regulated by educational institutions of the totalitarian state.

In the recent years, when Lithuania joined Western European structures and accepted the challenges of Western world, the issues of human's identity, the essence and meaning of life have become very urgent. Educational content of nowadays is purposefully related to moral and social problems; it also highlights questions that require decision of a person concerning values, ones' moral and social position. Therefore, life requires a spiritual human.

Spirituality is a complex phenomenon that is explained by the representatives of various science spheres in different ways. In the works of M. Lukšienė spirituality is interpreted as a phenomenon that has several aspects. Spirituality is:

- orientation to values, which make up the essence of a human, thus, spiritual ones;
- not only a perception of values, but also an ability to live them through and interiorize;
- a turn of experiencing values as a feeling of life's necessity;
- active participation not only living the values through or bringing them closer to the others, who haven't reached this level of development (the latter group should consist of heads of culture clubs and youth organizations, also lecturers, teachers, clergymen, etc.);
- creation of values that is everywhere and it has to be.

L. Jovaiša notices that spirituality is a permanent state, when the world, life, people, works, relationship and duties are being estimated by the highest inner measures, which have been consolidated in a human by ones intelligent and emotional nature, encouraging him to live justly and honestly. "Spirituality is a priority of conscious to biological and material turns; it is a practical living to the holiness of truth, good and beauty; it is living notional contact through the world and metaworld". Hence, spirituality lies in the nature of a human.

Appealing to the data of empirical research, V. Aramavičiūtė notes, that spirituality can be defined as a spread of spiritual spring, showing oneself in authentic personal relations with the world, predicating on the highest values and covering all natural human powers. Having accepted such understanding of spirituality, the underlying selection of values and their internalization becomes a fundament of a personal development. V. Aramavičiūtė states that in today's world, on the basis of various philosophical conceptions concerning a human's essence, educational aims are outlined differently. Nevertheless, in the scientist's opinion, the most perspective guide in today's sociocultural context is the ideas of idealism, concepts of neotomism and personalism. These are assigned to the paradigm of classical education, and also concepts of existentialism and humanism, assigned to the paradigm of the free education. The followers of these conceptions pay attention to a spiritually rich personality and relate the final destination of education to a spiritual education of a human.

The empirical data of this research proved that explaining the essence of spiritual human, students have chosen materially not interested person's relation with

reality as the main criteria. Those who state that a spiritual human retakes cultural values, which help one to develop, uphold the ideas of classical humanism. Students uphold the attitude that a human's relation with God is a point to spirituality and that a spiritual human has an active inner world. A certain part of students relate spirituality to the expression of altruism, morality and sociability.

Students confirmed that turns such as seeking for the essence of life, developing moral qualities, strengthening mental powers and relation with God, being able to control anger, meditating, learning about the values of art, seeking for the highest values, cherishing the wish to help the others, being interested in science achieve-

ments, communicating with God, interesting people, experiencing favor of people, experiencing success, are the turns of a spiritual human.

It has to be stated, that in that case when spiritual turns of research's participants' are related with their self-perfection, the bigger part of the respondents state, that they have those turns. In that case when questions are related with the participants' orientation to the problems of society's spiritual life, the bigger part of the respondents state, that they don't have such turns.

The problem of students' spiritual education exists.

Key words: spirituality, spiritual turns, change of turns, spiritual human.

*Klaipėdos universitetas,
Pedagogikos fakultetas,
Edukologijos katedra
Įteikta 2005 m. gruodžio mėn.*